

Aguélimuseet

Konstnär Ivan Aguéli
(1869-1917)

Titel Gotländskt landskap

År 1892

Teknik Oljemålning

Placering Aguélimuseet, Vasagatan 17

Sala Konstförening bildades 1941 och dess förste ordförande var dr. Carl Friberg. Aguélimuseet, som drivs av Sala Konstförening, invigdes 1962. Åren 1962-2007 fanns museet på övervåningen i gamla varmbadhuset vid biblioteket. Museet flyttade 2007 till nuvarande lokaler, inrymda i gamla elverket, uppfört 1903. Aguélimuseets samlingar bygger till största delen på Carl Fribergs och makarna Ragnhild och Tore Palms donationer.

På Aguélimuseet finns landets största samling av Ivan Aguélis konst. En konstnärernas konstnär. En av landets största genom tiderna. Känsliga målningar och inte minst hans texter om konst och konstteorier ger honom en särställning i konstvärlden.

Förutom Aguélis verk innehåller samlingen verk av många samtida och andra konstnärer bl.a. Karl Nordström, Prins Eugen, Sven X:et Erixon, Richard Bergh, Carl Milles, Helmer Osslund, Stellan Mörner, Henri Toulouse-Lautrec, Carl Wilhelmson, Yngve Berg, Hugo Zuhr, Edvard Munch, Karl Isakson, Helene Schjerfbeck, Leander Engström, Carl Kylberg och Maj Bring.

<http://aguelimuseet.se/>

Länk till [Ivan Aguéli](#), Avlidna Salakonstnärers Sällskaps hemsida.

Per Sörbom, *Ett särskilt konstmuseum*, i Aguélimuseets Vänners årsskrift 2007:

PER SÖRBOM

Ett särskilt konstmuseum

Per Sörbom, ordförande i Sala Konstförening-Aguélimuseet, och ÅC Danell, intendent, vid ett av den nya museilokalens vackra fönster.

Foto Johnny Ekman.

I sitt testamente, daterat den 18 juni 1948, skrev Doktor Carl Friberg att hans konstsamling skulle doneras till Nationalmuseum, men att den skulle deponeras i Sala. Han skriver: "tills en gång i framtiden min förhoppning om ett särskilt konstmuseum i staden kan komma att förverkligas" ska samlingen "förvaras i det planerade medborgarhusets teater-, föreläsnings- och studielokaler."

Det skulle dröja nästan sextio år innan den generöse donatorns förhoppningar skulle infrias. Om allt går som planerat flyttar den fribergiska samlingen och Sala

lingen länge att få vila i Nationalmusei källare. Först 1953 återkom delar ur Aguélisamlingen till Sala då det ordnades en minnesutställning i Dr Fribergs hus, och

Utställningen "Våra bästa tavlor" 1941. Dr Carl Friberg, fru Karin Karsberg, utställningens initiativtagare, samt professor Robin Fåraeus.

sedan samma år till utställningen "Konst ur Salahem" i folkskolans samlingssal, alltså i Vallaskolan. Uppenbarligen hade konstföreningen nu fått blodad tand och man väckte tanken att kommunen skulle inköpa den "Aguéliska gården", det efter den stora branden 1880 återuppbyggda hus som stod

Konstförenings egen samling in i ett "särskilt konstmuseum", nämligen det gamla elverket från 1902, i juni 2007.

Vägen dit har varit lång och knagglig. Man skulle kunna säga att det hela började med att sammanslutningen "Kvinnornas beredskapskommitté" i maj 1941 ordnade en utställning de kallade "Våra bästa tavlor" som visades i Stadshotellets festvåning. Intresset för utställningen visade sig vara så stort bland Salaborna att det föranledde Carl Friberg och några andra konstväner att föreslå bildandet av en konstförening. Så blev det också, och i sitt testamente förordnade den gode doktorn att Sala Konstförening skulle vårda den av Nationalmuseum deponerade samlingen.

Det blev aldrig något medborgarhus och därför kom sam-

lingen där Ivan Aguélis födelsehem en gång legat. Den tanken tilltalade inte stadens starke man Ivar Öhman. Tillresta representanter från Nationalmuseum fick begrunda ett antal möjliga lokaler för samlingen: Rådhuset, Stadshotellet eller Läroverkets (nuvarande Ekebyskolan) aula, men ingen ansågs riktigt passande.

Avsaknaden av en permanent lokal hindrade inte konstföreningen från att arrangera utställningar på skilda håll i Sala:

Sala stad köper Aguéliska gården? VLT. 27/453

Konstföreningen skall undersöka möjligheterna

Sala konstförening fattade vid sitt årsmöte på söndagen ett beslut som hälsas med glädje av alla salabor. Man bestämde nämligen undersöka huruvida det skulle vara möjligt för Sala stad att förvärva Aguéliska gården Bergmästargatan 29.

I denna gård, som ligger atrax intill kyrkan, föddes den berömda salaborne konstnären Ivan Aguéli, och konstföreningen har länge haft för avsikt att låta förvärva en minnestavla över slutförren

Den gård vid Bergmästargatan 29 i Sala, där konstnären Ivan Aguéli föddes år 1868.

ofta i "folkskolans samlingssal", ibland i Folkpartiets lokaler på Magasinsgatan, någon gång på Folkets Hus.

Trots att någon lämplig lokal av mera permanent slag ännu inte hittats gick Nationalmuseum med på att 1954 deponera sex verk ur den fribergiska samlingen i läroverksaulan, och litet senare, 8 tavlor i stadsbibliotekets läsrum, då beläget i ovanvåningen i varmbadhuset vid Norra Esplanaden. Det var just till dessa lokaler Sala Konstförening kunde flytta åtta år senare sedan stadsbiblioteket fått större utrymmen i en ny byggnad invid Bellanderska gården.

På Aguélis födelsedag, den 24 maj 1962 kunde så invigningen ske med den fribergiska samlingen på plats. Men redan denna dag talades det om "ett provisorium"

– som skulle vara i 45 år! Följande år nämns, veterligen, ordet "kulturcentrum" för första gången i Sala, och det är kultur nämndens ordförande, stadsbibliotekarien Gudrun Holmberg som föreslår att området med biblioteket, läroverket och kyrkan skulle kunna bli ett centrum för kulturen i staden – Bellanderska skulle kunna göras till ett "studiehem" och här någonstans skulle Aguélisamlingen, "som nu befinner sig i provisoriska lokaler", kunna inrymmas.

När väl den långdragna planeringen för en ny simhall började på allvar passade

Sala Konstförenings styrelse på att, hösten 1972, föreslå att hela det gamla varmbadhuset skulle göras till konstmuseum. Styrelsen framhöll att sedan den fribergiska samlingen utökats med en donation från dottern Gunhild Friberg, på samma villkor som fadern Carls, blev man alltmera trångbodd. Intendenten och ordföranden Kåge

Bergman påpekade att det i längden var ohållbart att plocka ned den permanenta samlingen vid varje ny tillfällig utställning, inte minst kunde dessa omflyttningar skada tavlorna.

På våren 1979 skriver styrelsen till Kommunstyrelsen och begär ett anslag om 6.000 kr för att bekosta en arkitektskiss över hur ett framtida kulturhus i badhuset skulle kunna se ut. Anslaget beviljades, men Kommunstyrelsen under-

strök att "planeringsutskottet" ännu ej tagit ställning i frågan. Två år senare var fortfarande ingenting bestämt om badhusets framtid, men då kom den dåvarande kultur nämndsordföranden, Bo Kallerman, med det radikala förslaget att hela kvarteret Täljstenen, inklusive badhuset borde rivas. Där kunde man bygga bostäder och Aguélimuseet kunde flytta in i de gamla postlokalerna tvärs över gatan.

Så fortsatte diskussionerna: flytta biblioteket till näst översta våningen i polis huset och Aguélimuseet till de gamla bibli-

konstföreningens styrelse föreslår att museet ska flytta in i det gamla elverket. Samtidigt börjar kulturnämnden att utforma sina planer på att göra kvarteret Täljstenen till ett kultur- och informationscentrum. Politikerna är välvilliga, anslag kommer från Stiftelsen Framtidens kultur, kommunfullmäktige beviljar pengar till projekteringen av kvarteret och till upprustning av de nya museilokalerna, mål två-pengar kommer från EU, och i början av april inleds

Kåge Bergman om nytt förslag om Täljstenen:

Skandal om museet läggs på is

— Jag kan inte ta ett sådant lögsökt på ett år. Det skulle vara skandal om politikerna gjorde så att samlingen kanske går förlorad.

Men det inte ordentliga lokaler kanske Nationalmuseet låter flytta fastlorna från Sala.

Samlingen kan flyttas från Sala!

Kåge Bergman, som varit styrelseordförande sedan 2000, säger att han inte vill ge upp på samlingen. Han vill istället se till att den flyttas till Sala. Han säger att det är viktigt att samlingen inte flyttas till någon annan ort.

— Det är viktigt att samlingen inte flyttas till någon annan ort. Det är viktigt att den stannar kvar i Sala. Det är viktigt att den stannar kvar i Sala.

verksamheten i kvarteret med salabornas egen "Vårsalong" i det till museet angränsande EU-finansierade "entreprenörstorget".

Onsdag 15 januari 2008 7

Vill skapa kulturcentrum. Aguélimuseets intendent AC Danell arbetar tillsammans med Sala konstföreningens styrelse för att museet ska utvidgas, in i Karlagatan gamla elverk och brandstation. En ansökan har lämnats till kommunstyrelsen.

Aguélimuseet vill växa med utställningshall och ateljé

Sala. Aguélimuseet vill ta över gamla elverket och brandstationen vid Karlagatan och skapa ett kulturcentrum. "Vi växer, men har i dag inte utrymmen för att växa", säger museets intendent AC Danell.

Välkommen hem, Ivan!

Per Söbom

De fullständiga tidningsklipp och ytterligare 1.800 urklipp, ingår i DVD-skivorna "Till Kåge Bergmans Minne".

IVAN AGUÉLIS HÄNDELSERIKA LIV

- 1869** John Gustaf Agelii föds den 24 maj i Sala (antar under sin första resa till Frankrike konstnärsnamnet Ivan Aguéli). Fadern är stallmästaren Johan Gabriel Agelii, modern Anna Kristina Agelii, f. Nyberg.
- 1879-89** Skolgång i Sala, Västerås, Falun, Visby och Stockholm utan nämnvärd framgång, men visar stort intresse för geografi, botanik och skönlitteratur. Från tidig ålder har han också tecknat och målat.
- 1889** Våren i Stockholm, tecknar staden med omgivningarna.
Sommaren på Gotland, därifrån härrör de äldsta oljemålningarna. Söker upp Karl Nordström (som han träffat på Gotland) i Stockholm, vilken uppmuntrar hans målande. Målar i Salatrakten.
- 1890** Återvänder till Gotland, där han avporträtterar en okänd flicka flera gånger (*Flicka i blått* och *Ung kvinna*). Under våren reser han till Paris. Kommer i kontakt med Émile Bernard.
- 1891** Kommer i kontakt med teosofier och anarkister i Paris. Återvänder till Sverige, tillbringar sommaren på Gotland. I *Flickporträtt* avbildar han samma unga kvinna som året innan, men nu har måleriet ett annat uttryck. Under hösten åter i Stockholm.
- 1892** Skriver in sig vid Konstnärsförbundets målarskola i Stockholm. Undervisas av Anders Zorn och Richard Bergh. I juni-juli målar han i Stockholm innerstad, senare är han åter på Gotland och målar landskap. Återvänder till Paris mot slutet av året.
- 1893** Träffar i Paris den 23 år äldre Marie Huot, poet, anarkist, teosof, djurrättsaktivist.
- 1894** Arresterad i april för samröre med anarkister. Fyra månader i fängelse inför rättegång. Frikänns. Reser i september till Egypten där han söker upp Emile Bernard. Marie Huot besöker honom i Egypten.
- 1895** Målar landskap och porträtt i Egypten. Återvänder till Paris och intensifierar sina studier av orientaliska språk. Möter och blir vän med Carl Wilhelmson.
- 1896** Skriver om konst i l'Encyclopédie Contemporaine Illustrée (*ECI*). 22 december avlider fadern i Sala.
- 1897** En kortare vistelse i Sverige. Midsommaren med modern. Åter till Paris.
- 1898** Konverterar till islam och antar arabiska namnet Abd-al-Hâdî (Vägledarens tjänare). Fritz Lindström målar porträttet av Aguéli.
- 1899** Reser i februari på uppdrag av *ECI* till Ceylon, varifrån han skriver resebrev till tidskriften. Studerar islam vid en koranskola i Colombo. Far vidare till Madras i Indien. Tillbaka till Paris vid årets slut.
- 1900** Avlossar den 4 juni flera revolverskott mot två tjurfäktare i staden Deuil. En av männen såras lätt. Aguélis aktion bidrar till att tjurfäktingar förbjuds i Frankrike. Aguéli döms till böter samt tre månaders fängelse som omvandlas till villkorligt straff. Föredrar pennan framför penseln - målar inget på 10 år.
- 1902** Sommaren i Sverige. Reser till Italien i september och vidare till Egypten 30 nov i sällskap med italienske läkaren Enrico Insabato.
- 1903-09** Utger tillsammans med Insabato tidskriften *Il Commercio Italiano* och *Il Convito*. Marie Huot besöker honom i Kairo 1903. Lämnar Egypten i oktober 1909. Marie Huot möter Aguéli i Marseille, där de två har en uppgörelse. Aguéli till Genève.
- 1910** Försonas med Marie Huot i mars och återvänder till Paris. Skriver i *ECI*, bland annat i positiva ordalag om Cézanne, samt om filosofi m.m. i tidskriften *La Gnose*.
- 1911** Sommaren i Stockholm. Frielev på Carl Wilhelmsons målarskola. Julen hos modern i Sala.
- 1912** Försöker få Bergh och Nordström att visa van Dongen, Rouault, Fernand Léger och Picasso i Sverige. Ragnar Alyre elev hos Aguéli på Gotland. Aguéli deltar i Konstnärs-förbundets sommarutställning (enda gången Aguélis konst ställs ut under hans livstid), men återvänder till Paris innan vernissagen.
- 1913** Målar landskap vid Loire, Seine, Oise och Indre. Till Egypten i dec.
- 1915** Som första officiella erkännande av Aguélis måleri mottar Nationalmuseum "Stockholmsmotiv" som gåva av författaren Per Hallström.
- 1916** Utvisas av de engelska myndigheterna från Egypten för att han "umgåtts med turkvänliga egyptier". Kommer till Barcelona i Spanien, där han målar små katalanska landskapsbilder.
- 1917** Ivan Aguéli omkommer den 1 oktober, påkörd av ett lokomotiv i byn Hospitalet i utkanten av Barcelona.

Några av de övriga konstverken på Aguélimuseet:

David Tägtström, *Carl Friberg*, oljemålning 1942
Deposition av Sala, kommun.

Richard Bergh, *Popplar vid vattendrag*, oljemålning 47 x 54 cm.

Carl Kylberg, *Väntan*, oljemålning 1938, 48 x 58 cm.

Carl Wilhelmson, *Maj Bring*, oljemålning 1912, 91 x 65 cm

Sven X:et Erixson, *Tattbyvägen*, oljemålning 1940, 38 x 46 cm.

Annie Wiberg, *Eva*, bronsskulptur.
Tillhör Sala Konstförenings samlingar. Skulpturen placerad i Café Täljstenen.

Ivan Aguéli: Några ord om målningens väsen och värde ur Aguélimuseets Vänner Årsskrift 2006:

IVAN AGUÉLI

Några ord om målningens väsen och värde

Utdrag ur Aguélis arabiska handskrift "Några ord om målningens väsen och värde".

Följande artikel finns i Nationalmusei arkiv Biograficasamling, Aguélis arkiv, volym 4:3. Den är också återgiven i Viveca Wessels bok *Aguéli – porträtt av en rymd*, där hon kommenterar Aguélis artikel med att ... han försöker överbrygga motsättningarna mellan de båda kulturerna genom att förklara den västerländska konsten för sina muslimska vänner. I denna text kan man skönja hur Aguéli på sitt personliga sätt söker visa att hans måleri inte har hädiska avsikter. Det gäller inte att ställa sig vid sidan av Gud i egenskap av Skapare, tvärtom att med måleriets hjälp visa Hans storhet och visa på Hans skapelses fullkomlighet, i naturen.

Tack vare arbeten av framstående lärde, såväl arabiska som europeiska, kunna de få européer som äga god vilja och bildning lyckas att förstå och njuta skönheten av den muselmanska civilisationen och de arabiska länderna. Däremot finna sig de orientaler som skulle vilja göra sig förtrogna med Västerlandets skönhet, ty en sådan existerar, trots skenet, hänvisade till utläggningar av exporterade lärda och av personer som utmärkt förstå att förtjäna pengar men som äro helt och hållet inkompetenta vad konst angår. Oftast blir det äventyrarens och penningmäklares sak att förklara våra mästerverk Och utan att utpeka någon kunna vi säga att lärjungarna i grunden förstå mera än lärarna. Ehuru detta ämne skulle fordra en mera van penna än min, vill jag alltså ta risken att för mina arabiska vänner förklara Västerlandets sanna konst. Ingen har satt sin fot på denna väg och det som fattas mig i lärdom skall, vill jag hoppas, ersättas av en djup beundran för skönheten, såväl den arabiska som muselmanska. Jag ber alltså Allah att välsigna min ansträngning, jag börjar i hans heliga namn för en bättre förståelse och utläggning av hans namn.

Låt oss börja med att säga, att målar-konsten inte är ett hädiskt försök att göra något bättre än skaparen utan ett sätt att förstå hans verk och att finna skaparen i skapelsen, att se enheten, harmonien och jämvikten i tingens och skenvärldens mångfald. Den är ett slags poetik där linjerna och färgerna ersätta orden, alldeles som poesin ofta är en målning och ett frambesvärjande av bilder med tillhjälp av ord. Ett väl valt uttryck svarar mot en djärv teckning.

Exempelvis Nabiga Chanfara, Hariri, etc. Man kan säga att arabernas måleriska känsla har sökt sig uttryck i deras poesi. Jag kan mångfaldiska dessa exempel så att de aldrig ta slut, men då jag inte vill missbruka gästfrihet citerar jag endast det som kan belysa min tanke.

Det gäller målningen det samma som poesin, vacker målning är lika sällsynt som sann poesi och det som behagar den ene behagar inte en annan. Smaken i målning är lika personlig som smaken i poesi. Inga målningar erkännas som vackra av alla, inga beundras av andra än dem som tillhöra ett visst parti och under en viss tid, andra äro omtvistade och ännu hur många är det som skilja sig från massan ja, det finns sådana som äro som perlorna i havet, länge dolda i djupet för att sedan stråla på konungarnas kronor.

Liksom poesien är målningen ett av de subtilaste medel till själsligt umgänge. Genom henne överförs till fulländning ett själstillstånd. De italienska renässansmålarnas tavlor ge oss mera fulländat denna epoks mentalitet än varje historieskildring. Skälet därtill är att konsten ger oss smaken hos en människa, en epok, ett land. Men nu manifesterar sig människan mycket mera i sin smak, i det som hon föredrager och som hon förkastar, än i sina tankar och handlingar. Först och främst, eftersom handlingarna kunna efterapas eller utföras efter andras ingivelser, kan jag också uttala andras tankar, och tankarna äro som fåglar som flyga och fara. Under det att någons smak och spontanitet inte alls kan döljas. Smaken gör tingen för oss tilldragande eller motbjudande, den kommer av vars och ens känsla, vilja och kärlek. Och sma-

ken förändras inte förrän människans egen själ förändras. Känslan föder även tankarna och handlingarna och hon är på det viset medelpunkten för människans inre liv. Smaken avslöjar alltså viljans hemligheter för oss, och det är genom förmedlandet av smaken i dess skilda former som de olika viljorna meddela sig med varandra. Konsten liksom poesin är ett själens språk, subtilare än det språk som blott ger tankarna. De språken knyta band av förtrolighet, vänskap, beundran, tröst, ej blott oberoende av förmögenhet och raser, men också utöver de avstånd som bestämmas av klimat, gränser, århundraden. Konsten är själens sanna spegel, och den förstår att läsa ett konstverks och ett skaldestyckes subtila skrift, han besitter nyckeln till samvetena.

Konsten och poesien äro alltså skatter av känsla och intellektuellt liv. Det är därför alla intelligenta regeringar beskydda museer och monument, ty de äro livets verkliga skatter, en ras' eller ett lands traditioner. Varje föremål, även det obetydligaste, som bär stämpeln av forna tiders liv och mentalitet innehåller genom själva sin form någonting av den tiden. Varje man som med intresse arbetar på ett föremål, man kan säga att han har stämplat på sina fingrar och han trycker in dem i sitt verk. Hans verk innehåller något av honom och efter århundraden kan kännaren utläsa hans ansträngningar, hans lugn eller hans bekymmer i sitt arbete. Det är på så sätt som förfädernas själ och deras tankeliv lever kvar genom de arbetade föremål som de ha lämnat efter sig. Samspelet av dessa föremål skapar en atmosfär där deras väsen fortlever.

Inkräktarne och erövrarne-förhärjarne veta mycket väl detta. Och deras första omsorg är att tillintetgöra den speciella och nationella karaktären av de nationella eller religiösa monumenten, påtvinga de besegrade ej blott sitt sätt att handla men också sitt sätt att känna. På så sätt hugga de av kedjan mellan det förflutna och det närvarande och de bli absoluta herrar över framtiden, utan kamp.

Jag föreställer mig nu, att läsaren vet vad ett konstverk är och förstår dess vikt. Det är varje medveten manifestation och dess fastställande av smaken och känslan. Dess nytta och vikt består i att giva åt sin känsla en sådan form att hon kan övervinna avstånden i tid och rum, motsättningar i raser, utan att förlora sin förmåga att gro och slå ut i en besläktad själ.

Hur många tusen utvalda varelser ha ej gråtit, hoppats, snyftat, älskat eller återhämtat styrka och mod med en Imroul Zaïs eller en Chamfara, trots de fjorton sekel och hur många mils avstånd. En tavla av Leonardo da Vinci eller Rembrandt är ett analogt fall.

Om ni inte av födsel är en poetisk natur, kan ingen lära er att njuta av och förstå poesi, ännu mindre själv skapa sådan. Man lär sig inte att bliva konstnär på samma sätt som man studerar för att bliva regeringstjänsteman. Man är konstnär eller man är det icke. Man kan inte heller lära er att älska konsten om ni inte har naturliga anlag därför. Jag skall därför fatta mig mycket kort, när jag talar om konstens olika klasser, och jag överlåter åt Ulemas och Scheikerna att bedöma tingens återgivande i bild ur religiös synpunkt.

Jag finner all konst som ej avser annat än att återge skapelsen med alla dess tillfälligheter och detaljer som underlägsen, onyttig om ej farlig. Jag anser den konst som endast återger intrycket utan att reproducera det ting som har gett intrycket för konsten i högsta mening. Jag anser den konst som återger föremålet utan intrycket som en fåfång ansträngning och dess utövande onyttigt, om inte skadligt. Men ofta kan man inte skilja intrycket från det föremål som åstadkommer detsamma och för att återge det ena måste man framställa det andra. Jag anser då att man måste söka den största möjliga enkelhet och inte framställa mer än det strängt nödvändiga för att skapa intrycket, och så i naturen söka enheten och livskraften. 'Och det finns en tradition som anbefaller att inte återge tingen helt levande,' Man måste följa denna föreskrift, riktig förstådd, i konstens eget intresse.

Vi anse den konst som skapar stoder och minnesmärken tillhöra en ringare klass och kunna leda till avgudadyrkan. Den högre konsten är den som målar de saligas drömmar och visioner. Men alltid ligger det mera själ och rörelse i sättet att se än i

det ting man skådar. Människan som är nära Gud ser varken på samma sätt eller samma ting som den som är fjärran från hans anlete.

Allteftersom människan höjer sig till förändligande förvandlas hennes sätt att se. På så sätt uttrycker målningen exakt en människas sätt att se, anger hennes själsliga utvecklingsstadium. Om en dag en Scheich satte sig att utföra en målning skulle man blott ha att betrakta hans verk för att nå till hans utvecklingsstadium eller i det närmaste. Och betraktandet av konstverken är en verklig inlevelse. Så är också i Europa ingen erkänd som bildad om han inte känner konstnärernas mästerverk, åtminstone dem av de största mästarne.

Låt oss sammanfatta: Målningen är ett slags beskrivande poesi. Den lägre arten av målning skildrar tingen. Den högre arten av målning skildrar ett sinnestillstånd och ett själsligt utvecklingsstadium. Den målning som endast efterapar tingen kan vara ett hädiskt verk. Den målning som uttrycker ett själstillstånd genom en vision av tingen leder själen till grader av större sinnesstyrka.